

שו"ת מנחת אשר – טבילת כלים אלקטרוניים

שליט"א R. Asher Weiss

שו"ת מנחת אשר ח"ג, סי' נ"ז

במה ששאל לדעתי בכלים אלקטרוניים שבודאי יתקלקלו ע"י טבילתן כגון כלים עים צג דיגיטלי...

לענ"ד נראה דיש לסמוך בשופי על החכמת אדם (כלל ע"ג סעי' י"ג ובבינת אדם סימן ס"ו) דכלי שא"א לטובלו או שחיברו לקרקע, אם ינקבו עד שבטל מתורת כלי ושוב יתקנוהו פטור מטבילה דפנים חדשות באו לכאן. וראיתי בשו"ת שבט הלוי ח"י סימן קכ"ח שדחה את דברי החכמ"א מהלכה... ותמיהני עליו... אלא משום דבטל מתורת כלי ושוב פנים חדשות באו לכאן...

אלא שלכאורה מצינו בפמ"ג שחולק עליו. דהנה באו"ח (סימן תנ"א מש"ז סק"ו) כתב... הרן לן דאף דבשעה שקנה טבילה זו מן הגוי לא היה לו שם כלי ולא היה ראוי למלאכה והישראל הוא שהכדירו למלאכתו ועשאו כלי מ"מ חייב בטבילה וה"ה בני"ד, וזה דלא כשיטת החכמ"א.

אך באמת נראה דאין לדחות ודאי דחכמ"א מפני ספיקת הפמ"ג, ועוד דבאמת נלע"ד דאין סתירה בין דברי החכמ"א לדברי הפמ"ג דשאני "רייב אייזן" שכנראה הדרך היתה לקנות טבילה מסויימת שמוכן ומזומן היה להשלמתו ע"י הרוכשו והרוכש היה צריך רק לנקבו וכיון שמעיקרא עומד טבילה זו לניקוב לא הוי פנים חדשות, משא"כ בכלי זה שקנאו מן הגוי כשהוא שלם שאינו עומד לפירוק וכיון שפירקו ע"מ לבטלו מתורת כלי אמרינן פנים חדשות בא לכאן, ודו"ק.

ועיין בחכמ"א שם שהוכיח הלכה זו ממה שכתב הב"י בסימן ק"כ דאם כלי ישראל נשבר וקנאו גוי ותיקנו חייב בטבילה דפנים חדשות באו לכאן, וה"ה בני"ד לקולא ולא רק לחומרא, עיי"ש.

ב.

אמנם לא אכחד... דנראה לכאורה דכלי שאי אפשר לטובלו בלי להשחיתו ולקלקלו פטור מן הטבילה לגמרי ומותר להשתמש בו בלי טבילה, דכבר ביארתי במק"א (לעיל סימן נ"ה) דעת רבים מן האחרונים דאין טבילת כלים גדר מתיר אלא גדר מצוה, ומה שאסור להשתמש בכלי שלא נטבל אינו אלא משום ביטול מצות הטבילה או משום דיש בזה איסור דרבנן. וא"כ מסתבר דכלי המתקלקל ע"י טבילה אנוס הוא מלטובלו. ועוד דכל מצות הטבילה אינה אלא לטבול את הכלי לפני שמשתמש בו ועל מנת להשתמש בו, ואם ע"י הטבילה לעולם לא יוכל להשתמש בו בטלה לה מצות הטבילה... אף אם טבילת כלים דאורייתא נראה שפטור הוא...

ונראה להביא לזה ראיה. דהנה כתב הש"ך (סימן ק"כ ס"ק כ"ה) בשם איסור והיתר דהטעם ששותפות גוי פוטר מתבילת כלים אף שיש בכלי זה חלק השייך לישראל, דכיון שיש לגוי חלק בכלי מה תועיל הטבילה... עדיין נשאר בו חלק של הגוי... וא"כ חיוב זה לעולם יחזור לכלי, עיי"ש. הרי לן דלא אמרינן דמשו"כ באמת אסור להשתמש בכלי זה לעולם כיון לא תועיל לו הטבילה, אלא הנחת היסוד היא דאם לא תועיל הטבילה פטורים הקונים מלהטבילו, וה"נ בני"ד, ודו"ק בזה.

שו"ת מנחת אשר – טבילת כלים אלקטרוניים

שליט"א R. Asher Weiss

כך נראה עיקר לענ"ד. אך מכיון שהדברים מחודשים ולא ראיתי מי שהלך בדרך זו מסתפינא מחבראי ולא אסמוך על זה למעשה.

ומצינו כעין סברא זו בדברי גדולי האחרונים בשני תחומי שונים, בדאורייתא ובדרבנן ואבאר.

א. כתב החזון איש (ערלה סימן י"ב אות ג' ד"ה ונראה דגזע) דכל שיח או עץ שאינו נותן פרי אלא שלש שנים לא אילן הוא אלא ירק ואין בו דין ערלה "דאין סברא שיהא אילן שפירותיו לעולם אסורין". ויסוד הסברא בהבנת איסור ערלה דיש להרחיק מלהנות מפירות ערלה ג' שנים ואח"כ להנות באכילתן, והאיסור וההיתר כרוכין ירדו מן השמים ולא אסרה תורה שלש שנים אלא במאי דמותר לאחר מכן, ולא מסתבר דיש אילן שלעולם פירותיו אסורים. וכעיי"ז בנידון דידן דלא מסתבר דמצווה להטביל כלי שאי אפשר להשתמש בהם לאחר טבילתן.

ויודע אני שאין זה אלא דמיון רחוק... ועוד... אך מ"מ נראה דבעומק הדברים יש ללמוד מסברא זו את שורש הסברא דיש דהאיסור והיתירו כרוכים זב"ז ואין איסור אלא במה שיש היתר ולא אסרה תורה אלא כדי להתיר, וכך גם בני"ד, ובאמת גם בני"ד יש לומר ולהגדיר דכלי שאין בו שימוש לאחר טבילתו ע"כ אינו בכלל כלי סעודה החייבים בטבילה...

ג.

ונראה עוד לדון בזה לקולא לפי דברי הפוסקים (הביני"א הנ"ל הובא דבריו בפת"ש ס"ק א') דכלים שמבשלים בהם שכר פטורין מטבילה משום שאין השכר ראוי לשתייה אלא לאחר סינון, ונראה דכיון שאין הדרך לשתות מים רתוחים אלא לעשות בהם קפה או תה אפשר שאין כלי זה צריך טבילה. וידעתי שסברא זו קלושה... אך נראה דחזי לאצטרופי.

ועוד עצה... הדה"ק מהר"א מטשכנוב זצ"ל דהזוכה בכלי מן ההפקר... לכאורה מהני אף אם הישראל יפקיר את הכלי ויחזור ויזכה בו פטור, וצ"ע.

ד.

ונראה עוד בזה דיש להקל ע"י הקנאת הכלי לגוי, דהנה מבואר בשו"ע או"ח (סימן שכ"ג ס"ז) ויו"ד (סימן ק"כ סט"ז) במי ששכח להטביל כלי חדש לפני שבת דיכול ליתנו לגוי במתנה ולחזור ולשאול ממנו... רבים מן האחרונים... נקטו דעתה זו מועילה אף בקביעות... ונראה דבשעת הדחק יש לסמוך על דבריהם.

ולכאורה נראה דעדיף טפי להקנות לנכרי רק חלק בכלי ולעשותו שותף...

ואף שכל עיקר הקנאה זו הערמה היא, כתב ביצועות יעקב (או"ח סימן י"ג סק"ד) דסמכינן על דעת רוב הפוסקים דטבילת כלים דרבנן ובדרבנן מהני נערמה וכמ"ש בבכור שור בפסחים כ"א ע"ב... אך כבר הארכתני במק"א להוכיח דבאמת מהני הערמה אף בדאורייתא ולא כדברי הבכ"ש, עיין שו"ת מנחת אשר (ח"ב סימן מ"ה).

שו"ת מנחת אשר – טבילת כלים אלקטרוניים

שליט"א R. Asher Weiss

ומ"מ נראה דמשום כל הנ"ל הדרך הנכונה לנהוג לגבי כלים דיגיטליים המתקלקלים ע"י טבילתן היא בהקנאתן לגוי או ע"י פירוקם כנ"ל.